

Karierna orientacija

Kako so šolski svetovalni delavci ocenili osnutek predloga posodobitev Programskih smernic za delo svetovalne službe na področju osebnega in socialnega razvoja ter karierne orientacije

TANJA BEZIĆ, Zavod RS za šolstvo
tanja.bezic@zrss.si

● **Povzetek:** V prispevku predstavljamo rezultate ciljno usmerjene razprave o osnutku predloga posodobitev Programskih smernic za delo svetovalne službe v OŠ in SŠ na področju osebnega in socialnega razvoja ter karierne orientacije. Osnutek predloga posodobitev je pripravila področna razvojna skupina Zavoda RS za šolstvo za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih, v sodelovanju z Miho Lovšinom, strokovnjakom s Centra RS za poklicno izobraževanje (2015). Razprava je najprej potekala v delavnicah in na okrogli mizi na posvetu Prispevki strok za svetovalno delo v praksi (Zaključki okrogle mize, 2015), nato

v študijskih skupinah šolskih svetovalnih delavcev osnovnih in srednjih šol ter se sklenila v fokusni skupini srednješolskih svetovalnih delavcev januarja 2016. Pokazala je, da so predlogi posodobitev za veliko večino svetovalnih delavcev sprejemljivi, vsebinsko ustrezni in razumljivi. Prav tako pa tudi, da svetovalni delavci v veliki večini ocenjujejo, da bodo posodobitve v uresničljive le, če bo karierna orientacija ustrezno integrirana v vzgojno-izobraževalni program osnovne šole ter v programe srednjih šol, v učne načrte predmetov in drugih dejavnosti, če bo za njeno izvajanje svetovalnim delavcem zagotovljen ustrezen programski čas ter če bosta skrb za celostni osebni in socialni razvoj v večji meri kot je to sedaj, načrtno in jasno povezana tudi s cilji karierne orientacije. Pomemben pogoj za udejanjanje posodobitev je tudi, da bo šola timsko načrtovala, spremljala in evalvirala uresničevanje ciljev. Svetovalni delavci opozarjajo, da brez udejanjene integracije karierne orientacije v delo šole, sami ne bodo mogli doseči pomembnega premika v želeni smeri. Potrebne so tudi nekatere dopolnitve veljavnih zakonskih in podzakonskih aktov ter programske posodobitve. Na podlagi rezultatov razprav je področna razvojna skupina za svetovalno delo dopolnila osnutek ter ga z upoštevanjem pripomb in predlogov oddelkov za osnovno in srednjo šolo Zavoda RS za šolstvo ter z upoštevanjem Medresorskih smernic za vseživljenjsko karierno orientacijo (2015) oblikovala v predlog posodobitev. Maja 2016 je bil oddan vodstvu Zavoda RS za šolstvo v presojo in odločanje o naslednjih korakih za njegovo udejanjanje v praksi oz. za obravnavo na Strokovnem svetu RS za splošno izobraževanje.

Ključne besede: šolska svetovalna služba, telesni, osebni in socialni razvoj, vseživljenjska karierna orientacija, opolnomočenje za načrtovanje in vodenje kariere, timsko načrtovanje, mrežni načrt.

How School Counsellors Have Assessed the Draft of a Proposal for the Modernisation of Programme Guidelines for the Practice of the Counselling Service in the Field of Personal and Social Development and Career Orientation

● **Abstract:** The paper presents the results of a goal-oriented debate on the draft of a proposal for the modernisation of Programme Guidelines for the Practice of the Counselling Service in Primary and Secondary Schools in the Field of Personal and Social Development and Career Orientation. The draft of the proposal for modernisation was prepared by the regional development group for the practice of counselling in kindergartens, schools and homes of the National Education Institute of the Republic of Slovenia, in cooperation with Miha Lovšin, an expert from the Institute of the Republic of Slovenia for Vocational Education and Training (2015). The debate was first held at workshops and at a round table at the panel Expert Contributions to Counselling Work in Practice (Round Table Conclusions, 2015), and afterwards in study groups of school counsellors from primary and secondary schools, and was concluded with a focus group of secondary school counsellors in January 2016. It showed that the majority of the counsellors found the proposals for modernisation acceptable, and their contents suitable and understandable. Furthermore, it showed that a great majority of counsellors estimated that these modernisations will be feasible only if career orientation is properly integrated into the primary school educational programme and into secondary school programmes, and into the curricula of subjects and other activities; if counsellors will be given sufficient programme time to implement them; and if the promoting of comprehensive personal and social development will be systematically and clearly connected with the aims of career orientation more than they are now. Another important condition for realising these modernisations is that schools employ the team planning, monitoring and evaluation of the realisation of objectives. Counsellors point out that if career orientation is not integrated into the work of the school, they will not be able to make an important shift towards the desired direction. Likewise needed are certain amendments to the statutory and implementing regulations, and programme modernisations. Based on the results of debates, the regional development group for the practice of counselling supplemented the draft and, taking into account the comments and suggestions from the departments for primary and secondary school of the National Education Institute of the Republic of Slovenia and the Intersectoral Guidelines for Lifelong Career Orientation (2015), formed it into a proposal for modernisation. In May 2016, this proposal was submitted to the leadership of the National Education Institute of the Republic of Slovenia for assessment and for deciding on future steps to be taken to realise it in practice or discuss it at the Council of Experts of the Republic of Slovenia for General Education.

Key words: school counselling service, physical, personal and social development, lifelong career orientation, empowerment for planning and managing a career, team planning, network plan.

1 Uvod

Osnutek predloga posodobitev in dopolnitev Programskih smernic za delo svetovalne službe v osnovni in srednji šoli na področju osebnega in socialnega razvoja ter karijerne orientacije (v nadaljevanju Osnutek posodobitev programskih smernic, 2015) je temeljil predvsem na teoretskih in empiričnih izhodiščih projekta CAREER - opolnomočimo mlade na njihovi karierni poti (Štremfel idr., 2015), na sklepih okrogle mize, povezanih s projektnimi cilji na posvetu Prispevki strok za svetovalno delo v praksi (2015) ter na sklepnih ugotovitvah omenjenega projekta. V njih so bila upoštevana spoznanja več domačih in tujih analiz in raziskav zadevnega področja ter tudi ugotovitve o stanju na pod-

ročju Programske smernice za delo svetovalne službe (Programske smernice, 1999; ZRSŠ, 2008), ki jih šolski svetovalni delavci še zmeraj v veliki večini sprejemajo kot temeljni programski dokument za svoje delo (Bela knjiga 2011).

Uporaba različnih pojmov se v praksi odraža kot ovira za skupno ciljno naravnanje vzgojno-izobraževalnega dela.

ročju karijerne orientacije v praksi (Bezić, Bizjak, Malešević, 2012/2013).

2 Temeljna izhodišča osnutka posodobitev Programskih smernic

Posodobitev Programskih smernic na področju osebnega in socialnega razvoja ter karijerne orientacije smo naslonili predvsem na tri izhodišča:

- Tako v strateških, zakonskih, kakor tudi v operativnih dokumentih, ki usmerjajo in urejajo področje vzgoje in izobraževanja v Sloveniji (npr. Bela knjiga 2011, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Programske smernice za delo svetovalne službe), se za vsebinsko enake ali zelo podobne dejavnosti s področja karijerne orientacije uporabljajo različni pojmi (npr. poklicno svetovanje v ZOFVI, 67. člen). To se v praksi odraža kot pomembna ovira za skupno ciljno naravnanje vzgojno-izobraževalnega dela ter usklajevanje konkretnih vzgojno-izobraževalnih dejavnosti.
- Sodobno razumevanje pomena in ciljev vseživljenjske karijerne orientacije v kontekstu vseživljenjskega učenja, sodobna spoznanja o povezanosti in prepletenosti karijerne orientacije z osebnim in socialnim razvojem otrok in mladostnikov ter odsotnost integracije karijerne orientacije v izvajanje programa vzgojno-izobraževalnega dela šole kot celote zahtevajo nadgraditev in dopolnitve v delovanju svetovalne službe in tudi šole kot celote.
- Posodobitev programskih smernic je mogoča ob hkratnem ohranjanju temeljnih konceptualnih izhodišč za delo svetovalne službe, ki jih predstavlja-

3 Temeljni cilji posodobitve

S predlogom za posodobitev programskih smernic na področju osebnega in socialnega razvoja ter karijerne orientacije **smo v skladu z izhodišči zasledovali tri temeljne cilje:**

- a) udeležanje sodobnih spoznanj o tesni povezanosti osebnega in socialnega razvoja z opolnomočenjem učencev in dijakov za avtonomno načrtovanje in vodenje izobraževalnih in poklicnih poti oz. gradnjo kariere kot vseživljenjskega procesa;
- b) umestitev ciljev in dejavnosti karijerne orientacije v letne delovne načrte oz. v izvedbene kurikule šol tako, da bo omogočeno usklajeno in sistematično doseganje temeljnih ciljev karijerne orientacije za vse učence oz. dijake in s tem tudi možnost za kakovostno karierno orientacijo kot enega od temeljnih področij dela svetovalne službe;
- c) oblikovanje predlogov za posodobitev terminologije v zakonodaji in s tem zagotavljanje temeljev za poenotenje sodobnega razumevanja karijerne orientacije v praksi oz. za kakovostno izvajanje dela svetovalne službe.

4 Dopolnitev dokumenta Izhodišča kurikularne preнове svetovalne službe v osnovni šoli, gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in dijaških domovih (Izhodišča 1997)

Da bi lahko uresničili cilje posodobitve programskih smernic na področju osebnega in socialnega razvoja ter karijerne orientacije, je bilo treba najprej dopolniti in posodobiti dokument Izhodišča kurikularne preнове svetovalne službe v osnovni šoli, gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in dijaških domovih (Izhodišča 1997), na katerem temeljijo programske smernice.

- a) Predlagali smo, naj se Izhodišča 1997 dopolnijo in posodobijo z naslednjimi vsebinskimi poudarki:

- **Vseživljenjsko karierno orientacijo** danes razumemo kot sklop dejavnosti, ki ljudem omogočajo, da znajo kadar koli in v vseh obdobjih življenja ugotoviti, kakšne so njihove sposobnosti, zmožnosti in interesi, in sprejemati ustrezne odločitve na področju lastne izbire izobraževalne in poklicne poti - **kariere** (Terminološki slovarček karierne orientacije, 2011; ELPGN Glossary, 2012).
- Karierna orientacija v **osnovni in srednji šoli** temelji na spodbujanju in podpori celostnega osebnostnega (kognitivnega, emocionalno-motivacijskega, vrednotnega) in socialnega razvoja učenca oz. dijaka¹ (sodelovalne in komunikacijske veščine), ki mu v skladu z njegovimi razvojnimi značilnostmi, zmožnostmi, interesi in cilji omogoča ozaveščeno avtonomno izbiro izobraževalne in poklicne poti oz. gradnjo osebne kariere. **Opolnomočenje** učencev oz. dijakov za samostojno in odgovorno (avtonomno) **načrtovanje in vodenje kariere** je torej temeljni cilj dejavnosti karierne orientacije v osnovni in srednji šoli.
- Vloga in cilj izobraževanja v sodobni družbi se morata **od zgolj enostranskega prilagajanja** trgu dela premakniti **k opolnomočenju posameznikov za avtonomno delovanje**. Če želimo, da bodo posamezniki proaktivni in avtonomni pri odločitvah o izbiri karierne poti in da se bodo tudi kritično odzivali na vsakokratne zahteve gospodarstva in trga dela, je treba bolje podpreti tudi njihovo **ozaveščenost o sodobnih družbenih problemih in javnopolitičnih procesih** ter s tem njihovo **državlansko emancipacijo** (Bijuklič, 2015; Bergamo-Prvulović, 2012, v Štrempfel, Lovšin, 2015).
- Temeljne in splošne cilje karierne orientacije lahko dosežemo le postopoma, z njihovim **postopnim poglobljanjem** in širjenjem v celotnem obdobju šolanja ter njihovim **usklajenim načrtovanjem in uresničevanjem v okviru kurikula osnovne in srednje šole**. Udeležujejo se z različnimi dejavnostmi na glavnih vsebinskih področjih karierne orientacije (Rupar, 2015).

b) **Posodobili smo opis osnovnih vsebinskih področij karierne orientacije in jih opredelili kot:**

Vseživljenjsko karierno orientacijo danes razumemo kot sklop dejavnosti, ki ljudem omogočajo, da znajo kadar koli in v vseh obdobjih življenja ugotoviti, kakšne so njihove sposobnosti, zmožnosti in interesi, in sprejemati ustrezne odločitve na področju lastne izbire izobraževalne in poklicne poti – kariere.

- **spoznavanje in razvijanje osebnostnih in socialnih značilnosti** učencev oz. dijakov, še posebno pozitivne samopodobe, samozaupanja, samozavesti, prožnosti in trdnosti značaja (rezilientnosti),
- **prepoznavanje lastnih močnih in šibkih potencialov**, učnih področij, posebnih talentov in morebitnih ovir za doseganje ciljev, raziskovanje lastnih interesov ter življenjskih in poklicnih ciljev,
- **spoznavanje obstoječih in perspektivnih poklicev** in delovnih okolij, vzgojno-izobraževalnih programov in šolskih sistemov, ter
- **razvijanje zmožnosti za samostojno raziskovanje možnih izobraževalnih in poklicnih poti**, možnosti horizontalnega in vertikalnega prehajanja in napredovanja v šolskem sistemu,

pri vstopanju na trg dela ali v različne oblike delovnih razmerij.

- c) **Pri opredeljevanju temeljnih dejavnosti karierne orientacije smo upoštevali tedaj nastajajoče Medresorske smernice (2015).** Tako smo predlagali, da posodobitev upošteva naslednje vrste dejavnosti:
- *informiranje* (zbiranje, urejanje in posredovanje informacij o vzgojno-izobraževalnih programih, poklicih, poklicnih kvalifikacijah, trgu dela, podpornih institucijah ipd.),
 - *ugotavljanje lastnosti posameznika* (ugotavljanje in ocena kompetenc, želja, interesov, vrednot, sposobnosti, znanj, osebnostnih lastnosti),
 - *učenje veščin za načrtovanje in vodenje kariere* (veščine za ugotavljanje osebnih lastnosti, izobraževalnih možnosti, trga dela, reševanja problemov, odločanja, načrtovanja in spremljanja karierne poti ipd.),
 - *osnovno karierno svetovanje* (svetovalna podpora in pomoč v procesih načrtovanja in vodenja karierne poti,
 - *samostojno načrtovanje in vodenje kariere* (uporaba pisnih in elektronskih virov za samostojno delo),

¹ Pod pojmom dijak razumemo vse učence v srednjih šolah in dijaških domovih, tudi vajence.

- *karierno svetovanje* (prepoznavanje posebnih talentov, poklicnih in življenjskih ciljev ter podpora pri načrtovanju strategij in poti za njihovo uresničitev; *poglobljeno karierno svetovanje*).
- č) Zaradi nujne okrepitev oz. močnejše in boljše integracije karijerne orientacije v vzgojno-izobraževalno delo osnovne in srednje šole smo predlagali naslednje rešitve:

Opolnomočenje učencev oz. dijakov za samostojno in odgovorno (avtonomno) načrtovanje in vodenje kariere je temeljni cilj dejavnosti karijerne orientacije v osnovni in srednji šoli.

- Svetovalna služba v osnovni in srednji šoli naj praviloma **koordinira tim** strokovnih delavcev šole za načrtovanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje uspešnosti karijerne orientacije in timsko oblikuje akcijski načrt izvajanja karijerne orientacije oz. **mrežni načrt**, v katerem je jasno razvidno delo šolske svetovalne službe in drugih strokovnih delavcev šole (Bezić, 2014).
 - Pri načrtovanju karijerne orientacije na ravni šole praviloma sodelujejo tudi predstavniki učencev oz. dijakov ter staršev, lahko pa tudi predstavniki lokalnega okolja oz. gospodarske sfere.
 - Tim strokovnih sodelavcev in koordinatorja imenuje ravnatelj šole.
- d) Da bi udeležili sodobna spoznanja o povezanosti osebnostnega in socialnega ter kariernega razvoja posameznikov, smo poudarili **naslednja načela**, ki naj jih upošteva šolski svetovalni delavec:
- Najboljša podlaga za učenčevo/dijakovo samozavestno in odgovorno načrtovanje in vodenje kariere je **inkluzivno učno okolje** (Gril, 2015), zato bo svetovalna služba to svojo vlogo najbolje opravila s **strokovno oporo učiteljem** pri ustvarjanju inkluzivnega učnega okolja v okviru pouka vseh predmetov in dejavnosti ter v **sodelovanju z razrednikom** (Vršnik, 2015).
 - Delo svetovalne službe na področju osebnega in socialnega ter kariernega razvoja naj bo prvenstveno **razvojno naravnano**, usmerjeno v **šolo kot celoto** in v **delovanje oddelčnih skupnosti**.
 - Šolski svetovalni delavci naj tudi **samostojno izvajajo različne vzgojno-izobraževalne dejavnosti za osebni in socialni razvoj** ter z njimi načrtno in sistematično spodbujajo razvoj pozitivne samopodobe, samostojnosti, odgovornosti ter odnosov oz. naravnosti učencev oz. dijakov, s čimer bodo tudi odločitve glede izbire izobraževanja za prvi poklic lažje (Kelava, 2015).
 - S svojim specifičnim strokovnim znanjem in z upoštevanjem temeljnih načel za svetovalno delo naj svetovalni delavci po potrebi **izvajajo tudi poglobljene individualne in skupinske oblike kariernega svetovanja**, predvsem v primerih, ko učenčev/dijakov osebni in socialni razvoj kaže močno oz. izjemno odstopanje od večine enako starih učencev/dijakov (učenci s posebnimi potrebami, izjemno nadarjeni, migranti, revni idr.).
 - Učenci oz. dijaki naj razvijajo svoje zmožnosti vedno in povsod z **aktivnimi oblikami učenja, formativno spremljajo lastno napredovanje, razvijajo zmožnosti za konstruktivno reševanje problemov in sprejemanje pomembnih odločitev** v času šolanja (izbirni predmeti, razširjen program itd.), še posebej pa v **obdobjih prehoda** na naslednjo stopnjo ali v zaposlitev (Štremfel, Lovšin idr., 2015).
 - Razvijajo naj znanja in veščine za **uporabo sodobnih orodij informacijsko-komunikacijske tehnologije za načrtovanje, spremljanje in vodenje svoje kariere** (npr. e- listovnik, mapa učnih dosežkov, e-življenjepis, Europass ipd.) ter za smiselno, učinkovito in kritično uporabo svetovnega spleta in socialnih omrežij.
 - Svetovalni delavec naj bo s svojim specifičnim strokovnim znanjem tudi **opora in sodelavec učiteljem** pri načrtovanju in izvajanju različnih oblik **sodelovanja s starši**, saj so starši in družinsko okolje eden od najvplivnejših dejavnikov v otrokovem in mladostnikovem osebnem, socialnem in kariernem razvoju (Rutar Leban, 2015).
 - **Svetovalna služba oz. svetovalni delavec naj poskrbi tudi za stalno in sistematično zbiranje, urejanje in posredovanje informacij** o vzgojno-izobraževalnih programih srednjih šol ter višjega in visokega šolstva, o pomembnih dogodkih na lokalni in nacionalni ravni (dnevi odprtih vrat gospodarstva, sejmi itd.) ter **sodeluje pri organizaciji in izvajanju informativnih dni** in pri drugih informativnih dogodkih na šoli.
- e) Na podlagi vseh omenjenih predlogov posodobitev Izhodišč 1999 smo oblikovali **osnutek predloga posodobitve Programskih smernic za delo svetovalne službe, ki je vključeval predlog posodobitev naslednjih poglavij:**

- v programskih smernicah za delo **svetovalne službe v osnovni šoli** poglavji Telesni, osebni in socialni razvoj (2.2.3) in Poklicna orientacija (2.2.5),
- v programskih smernicah za delo **svetovalne službe v srednjih šolah** poglavje Svetovalno delo z dijaki, podpoglavji Svetovanje za osebni in socialni razvoj (2.2.3.4) in Poklicna orientacija (2.2.3.5).

5 Osnutek predloga posodobitev programskih smernic z rezultati razprav v študijskih skupinah šolskih svetovalnih delavcev OŠ in fokusne skupine svetovalnih delavcev srednjih šol

5.1 Osnutek posodobitev programskih smernic za osnovno šolo

V osnutku posodobitev programskih smernic za OŠ smo predlagali, da se naslov poglavja Telesni, osebni in socialni razvoj dopolni tako, da bi se glasilo Telesni, osebni in socialni razvoj ter karierna orientacija, poglavje Poklicna orientacija pa se preimenuje v Karierna orientacija.

Na podlagi utemeljene razprave v študijski skupini svetovalnih delavcev osnovnih šol, predvsem celjske regije, smo na seji področne razvojne skupine odločili, da ohranimo izvirni naslov poglavja Telesni, osebni in socialni razvoj, saj že z novimi alinejami lahko dovolj poudarimo tesno povezanost telesnega, osebnega in socialnega razvoja s potrebnimi dejavnostmi za opolnomočenje za samostojno in avtonomno načrtovanje in vodenje izobraževalne in poklicne poti oz. za karierno orientacijo. Kolegi praktiki so utemeljeno izpostavili, da gre za različne pojmovne ravni, in jih zato ni upravičeno povezovati na predlagani način.

Opis dejavnosti **svetovalno delo z učenci, svetovalno in posvetovalno delo z učitelji in starši ter sodelovanje z vodstvom šole smo dopolnili z novimi alinejami, v katerih smo izpostavili:**

- razvojno in preventivno svetovalno delo ter pomoč učencem na področju karierne orientacije;
- koordinacijo, organizacijo ali aktivno sodelovanje svetovalnega delavca pri razrednih urah, pri pouku in drugih dejavnostih šole, v katerih načrtno in sistematično ter z aktivnimi oblikami

učenja spodbujamo osebni, socialni in karierni razvoj učencev ter spremljanje in vrednotenje napredovanja na področju učenja ter načrtovanja in vodenja kariere (npr. uporaba kariernega listovnika);

- organizacijo, koordinacijo in izvajanje predavanj in delavnic za starše s tematiko povezanosti osebnega in socialnega razvoja s kariernim razvojem ter o vplivih družinskega in širšega družbenega okolja na odločanje za poklic in izbiro izobraževalnega programa oz. na načrtovanje in vodenje kariere;
- sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju strokovnega izobraževanja učiteljev za spodbujanje, spremljanje in vrednotenje osebnega in socialnega razvoja učencev ter za načrtovanje in vodenje kariere.

Poglavje Poklicna orientacija smo preimenovali v Karierna orientacija.

V njem smo v skladu z zgoraj opisanimi temeljnimi izhodišči posodabljanja, vsebinskimi področji, temeljnimi dejavnostmi svetovalne službe, njeno vlogo v procesu integracije karierne orientacije v izvedbene načrte delovanja šol ter temeljnimi načeli in vsebinskimi poudarki za izvajanje dejavnosti **konkretizirali pričakovano delo šolske svetovalne službe** v okviru svetovalnega dela z učenci, učitelji, starši in vodstvom šole.

Naj izpostavimo, da smo nekatere konkretne naloge zapisali kot **pričakovani standard dela** svetovalne službe, npr.:

- informiranje učencev, učiteljev in staršev pri razrednih urah in na predavanjih o vzgojno-izobraževalnih programih srednjih šol ter programih višjega in visokega šolstva ter o dogodkih v okolju, namenjenih informiranju učencev o poklicnih in zaposlitvenih perspektivah;
- izvajanje individualnih in skupinskih oblik osnovnega in poglobljenega kariernega svetovanja za učence in starše ter svetovanje obiska v zunanjih ustanovah, če svetovalni delavec oceni, da je to potrebno;
- zagotavljanje pravice devetošolcev in njihovih staršev do vsaj enega individualnega pogovora s svetovalnim delavcem;
- vzpostavljane in vzdrževanje povezav z zunanjimi strokovnjaki in ustanovami, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, raziskovanjem ali svetovanjem na področju vseživljenjske karierne orientacije, s svetovalnimi službami srednjih šol itd.

Področna razvojna skupina je opustila dosedanja pojem »minimalni standardi« tudi za področje karierne orientacije v programskih smernicah. Nekateri svetovalni delavci (manjšina), jih je sicer želela ohraniti. V njih vidijo zagotovilo za čas, ki bi ga v okviru letnega >

delovnega načrta šole vendarle imeli, če jim za dejavnosti kariernega orientacije tudi v prihodnje ne bi bil zagotovljen čas že v urniku oz. zanje ne bi dobili časa v okviru razrednih ur.

Namesto minimalnih standardov se je področna razvojna skupina odločila za pojem »pričakovani standard« za delo svetovalne službe, saj sta šola in svetovalna služba avtonomni pri izvajanju svojih dejavnosti. Kljub temu pa tudi področna razvojna skupi-

Namesto minimalnih standardov se je področna razvojna skupina odločila za pojem »pričakovani standard« za delo svetovalne službe.

na podpira stališča velike večine svetovalnih delavcev osnovnih šol (v študijskih skupinah jih je bilo udeleženih 380), da brez jasne umestitve predvidenih nalog v letnem delovnem načrtu šole naloge ne bodo mogle biti izpeljane na pričakovani ravni v skladu s posodobitvami, tako glede obsega kot kakovosti.

Z veliko večino je bilo potrjeno stališče, da se brez povečanja obsega razrednih ur v zadnjih dveh razredih osnovne šole (kot je bilo poudarjeno že v Beli knjigi 2011), naloge svetovalnih delavcev na področju kariernega orientacije ne morejo sistematično in kakovostno izpeljati. Večinsko je bila dana podpora ideji, da se v okviru dni dejavnosti v osnovni šoli vsako leto od 5. do 9. razreda načrtuje en dan posebej za karierno orientacijo.

Med predlogi potrebnih zakonskih dopolnitev je bil večinsko podprt predlog za posodobitev veljavnega 67. člena ZOFVI, tako da ta določi, da »svetovalna služba na nivoju šole avtonomno in samostojno ter v sodelovanju z drugimi strokovnimi delavci izvaja naloge kariernega orientacije, ter jih praviloma tudi koordinira. Pri izvajanju nalog kariernega orientacije se šola povezuje z drugimi javnimi zavodi s področja šolstva in zaposlovanja ter z delovnimi organizacijami in združenji«.

5.2 Posodobitev programskih smernic za delo svetovalne službe v srednji šoli

V Programskih smernicah za delo svetovalne službe v srednji šoli smo predlagali posodobitev v okviru poglavja 2.2.3 **Svetovalno delo z dijaki**.

Tudi za to posodobitev velja, da temelji na posodobitvah **Izhodišč kurikularne prenove svetovalne službe v osnovni šoli, gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih ter strokovnih šolah in dijaških domovih (1999)**.

Osebni in socialni razvoj ter karierna orientacija se v srednji šoli logično nadgrajujeta, pri čemer upoštevamo značilnosti in potrebe mladostnika.

V poglavju Svetovalno delo z dijaki, v podpoglavju Svetovanje za osebni in socialni razvoj, smo tako dodali dva nova pričakovana standarda. Ta poudarjata:

- da je delo svetovalne službe na področju osebnega in socialnega razvoja prvenstveno razvojno naravnano, usmerjeno v šolo kot celoto in v delo oddelčnih skupnosti; da šolski svetovalni delavec zagotavlja strokovno oporo in aktivno sodeluje z razredniki in učitelji; da tudi samostojno izvaja posebne dejavnosti za osebni in socialni razvoj, s poudarkom na stalnem razvijanju veščin za samoregulacijo učenja, razvijanju pozitivne samopodobe, samozaupanja, samostojnosti in odgovornosti pri sprejemanju odločitev, razvijanju socialnih in komunikacijskih veščin ter veščin za odločanje;
- da svetovalni delavec na pobudo dijaka in v soglasju s starši, če je ta mladoleten, izvaja individualne ali skupinske oblike osnovnega in poglobljenega svetovanja za osebni in socialni razvoj ter za načrtovanje in vodenje kariere.

Naslov podpoglavja Poklicna orientacija smo zamenjali z naslovom Karierna orientacija ter predlagali posodobitev veljavnih standardov.

V njih smo izpostavili, da:

- svetovalna služba (praviloma) koordinira projektni tim strokovnih delavcev šole za načrtovanje, izvajanje, spremljanje in vrednotenje uspešnosti kariernega orientacije in načrtuje svoje neposredno vzgojno-izobraževalno delo in svetovalne dejavnosti za dijake in strokovne delavce ter sodeluje s šolskim okoljem;
- da na razrednih urah in v drugih skupinskih in individualnih oblikah svetovalnega dela z uporabo sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije in dostopnih spletnih programov oz. aplikacij organizira dejavnosti tako, da dijaki čim bolj samostojno raziskujejo svoje lastnosti, poklicne interese, poklice in delovna okolja, informacije o študijskih programih višjega in visokega šolstva ter o trgu dela in spremljajo dogodke, ki jih izobraževalne ustanove, gospodarska in obrtna združenja, delodajalci ali civilna združenja organizirajo za boljšo informiranost o poklicnih in zaposlitvenih perspektivah;
- da svetovalna služba praviloma sodeluje pri načrtovanju in izvajanju informativnega dne srednje šole ali dne odprtih vrat ter pri organizaciji srečanj dijakov z uspešnimi delodajalci, strokovnjaki,

- bivšimi dijaki, predstavniki gospodarskih in obrtnih združenj, sindikati ipd.;
- da v skladu s svojo avtonomno presojo izvaja individualne in skupinske oblike kariernega svetovanja (osnovnega in poglobljenega), da svoje delo organizira tako, da ima vsak dijak dostop tudi do individualnih oblik svetovanja ter da po presoji v svetovanje vključi tudi starše;
 - da v soglasju z vodstvom šole vzpostavlja in vzdržuje konstruktivne povezave z zunanjimi strokovnjaki in ustanovami, ki se ukvarjajo z izobraževanjem, raziskovanjem ali svetovanjem na področju vseživljenjske karierne orientacije;
 - da organizira ali tudi sama izvaja informativna predavanja za starše o višješolskih, visokošolskih strokovnih in univerzitetnih programih ter o aktualnih in perspektivnih potrebah trga dela ter predavanja s področja osebnega in socialnega razvoja s poudarkom na njihovi povezanosti z avtonomnim načrtovanjem in vodenjem kariere.

Posodobitev izpostavlja, da o vsebinah, oblikah in obsegu lastnih dejavnosti na področju karierne orientacije, v okviru letnega delovnega načrta šole svetovalna služba oz. svetovalni delavec odloča avtonomno.

Svetovalni delavci srednjih šol k osnutku predloga posodobitev niso poslali pripomb, je pa že omenjena fokusna skupina, podprla že pri osnovni šoli opisano predlagano posodobitev 67. člena ZOFVI ter še posebej izpostavila, da je nujno treba predlagani 35-urni obseg karierne orientacije za zaključna dva letnika poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja (izvajan bodisi v okviru razrednih ali obveznih ur) umestiti v urnik, saj sicer ne bo imel zelenega učinka. Zaradi drugih dejavnosti zunaj šole ali zaradi tega, ker so mnogi dijaki vozači, je nevarnost pogostega izostajanja realna.

Viri

1. Bezić, T., Bizjak, C., Malešević, T. (2013). *Ugotovitve o izvajanju karierne orientacije v osnovnih šolah. Poročilo o delu študijskih skupin šolskih svetovalnih delavcev OŠ 2012/2013*. Arhiv področne skupine za ŠSD. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
2. Bezić, T. (2014). *Od načrtovanja do evalvacije izvajanja karierne orientacije na nivoju šole. Opolnomočimo mlade na karierni poti, posvet., 23. oktober 2014*. Ljubljana: Pedagoški inštitut in Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.
3. Bezić, T., Rupar, B. (2015). *Smernice za vključevanje KO v kurikulum šole*. Delovno gradivo projektne naloge ZRSS. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo (neobjavljeno gradivo).
4. Bijuklič, I. (2015). *Opolnomočenje kot zmožnost skupnostnega delovanja: karierna rezilientnost enega in temu nasprotni vidiki sindikalnega samoorganiziranja. V: Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). 2015). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

6 Sklep

Ob koncu želimo še enkrat izpostaviti, da je bil osnutek predloga posodobitev programskih smernic zelo pozitivno sprejet pri veliki večini svetovalnih delavcev (Poročilo o rezultatih razprav v študijskih skupinah, december 2015) tako glede potrebnosti posodobitev, vsebinske ustreznosti in razumljivosti. Je pa prav tako velika večina izrazila dvom v uresničljivost posodobitev, če posodobitve ne bodo razumljene kot naloga

Posodobitev izpostavlja, da o vsebinah, oblikah in obsegu lastnih dejavnosti na področju karierne orientacije, v okviru letnega delovnega načrta šole svetovalna služba oz. svetovalni delavec odloča avtonomno.

šole kot celote, če jih ne bodo podprli ravnatelji, če ne bo poskrbljeno tudi za stalno strokovno izobraževanje učiteljev o pomenu in tesni povezanosti osebnega in socialnega razvoja ter karierne orientacije, o vlogi inkluzivnega učnega okolja ter o nujni integraciji karierne orientacije med cilje vseh predmetov in vzgojno-izobraževalnih dejavnosti. Kot enako pomembno za udejanjanje posodobitev pa ocenjujejo tudi zagotavljanje programskega časa za delo svetovalne službe na področju karierne orientacije - bodisi v okviru razrednih ur, vzgojno-izobraževalnih dejavnosti osnovne šole ali v okviru obveznih vsebin v izobraževalnih programih srednjih šol. Za izvajanje karierne orientacije je treba načrtovati delo v okviru letne delovne obveze šolskega svetovalnega delavca, na velikih šolah pa bi bila prava rešitev dodatna sistemizacija potrebnih ur svetovalnega dela za karierno orientacijo. Pri načrtovanju karierne orientacije je treba upoštevati tudi oddaljenost šole od urbanih središč (stroški za obiske v delovnih organizacijah, na sejnih itd.). Po mnenju fokusne skupine svetovalnih delavcev srednjih šol je treba karierno orientacijo umestiti v redni urnik, saj bi se ji sicer mladostniki nepremišljeno izogibali. Pri uvajanju t. i. senčenja pristnega delovnega procesa (angl. job shadowing) pa bi bilo potrebno tudi medresorsko usklajevanje. <

5. Gril, A. (2015). Aktivni pouk kot podpora osebnemu in socialnemu razvoju otrok in mladostnikov za opolnomočenje na karierni poti. V: *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
6. Kelava, P. (2015). Od poklicne socializacije h kariernemu opolnomočenju. V: *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
7. Krek, J. in Metljak, M. (ur.). (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
8. Lovšin, M. (2015). Teoretska ozadja kariernega orientacije za učence in dijake. V: *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
9. Rupar, B. (2007). Poklicna/karierna orientacija kot medpredmetno področje v osnovni šoli. V: *Kurikul kot proces in razvoj, Zbornik prispevkov s posveta*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
10. Rupar, B. (2014). *Umestitev kariernega orientacije v izvedbeni kurikulum osnovne in srednje šole*. Prispevek predstavljen na strokovnem posvetu Opolnomočimo mlade na karierni poti, 23. oktober 2014. Ljubljana: Pedagoški inštitut in Center Republike Slovenije za poklicno izobraževanje.
11. Rutar Leban, T. (2015). Starši kot pomembni odrasli na karierni poti otrok. V: *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
12. Rutar Leban, T. in Vršnik Perše, T. (2015). *Poročilo o ključnih ugotovitvah razprav »Karierna orientacija kot integralni del osebnostnega in socialnega razvoja učencev in Letnega delovnega načrta šole« na študijskih skupinah za svetovalne delavce osnovnih šol*. Interno gradivo projekta CAREER. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
13. Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.). 2015. Priporočila projekta CAREER za integracijo vsebin in dejavnosti vseživljenjske kariernega orientacije v slovenskem izobraževalnem prostoru. V: *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
14. Vršnik Perše, T. (2015). Opolnomočenje učiteljev za karierno orientacijo otrok in mladostnikov. V: *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi* (Štremfel, U., Lovšin, M. (ur.)). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
15. -. (2015). Terminologične. Ljubljana: ZRC ISJFR, Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Dostopno na <http://isjfr.zrc-sazu.si/sl/terminologisce/svetovanje/vsezivljenjska-karierna-orientacija#v> (13. 1. 2016).
16. -. (2011). *Terminološki slovarček kariernega orientacije*. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
17. -. (2012). ELPGN Glossary. Dostopno na <http://www.elgpn.eu/glossary> (13. 1. 2016).
18. -. (1997). *Izhodišča kurikularne prenove svetovalne službe v osnovni in srednji šoli*. Kurikularna komisija za svetovalno delo, Ljubljana: Urad RS za šolstvo.
19. -. (2015). *Medresorske smernice kakovosti vseživljenjske kariernega orientacije (VKO)*. N. Bandelj idr. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
20. -. (2015). *Osnutek: Posodobitev Programskih smernic za delo svetovalne službe v OŠ in SŠ*. Delovno gradivo za razpravo na študijskih skupinah šolskih svetovalnih delavcev oktober-november 2015. Arhiv razširjene področne skupine za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih (Pečjak, S., Magajna, L., Gregorčič Mrvar, P., Srša, L., Vegelj Zagorc, M., Kučič Nikolič, N., Bizjak, C., Malešević, T., Rupar, B., Krajnc, T., Bezić, T.). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
21. -. (dec. 2015). *Poročilo o obravnavi osnutka predloga posodobitev Programskih smernic za delo svetovalne službe v OŠ na študijskih skupinah svetovalnih delavcev OŠ*. Arhiv področne skupine in področne razvojne skupine za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih (Tanja Bezić). Maribor: Zavod RS za šolstvo, OE Maribor.
22. -. (jan. 2016). *Poročilo o razpravi o osnutku predloga posodobitev Programskih smernic za delo svetovalne službe v fokusni skupini SD srednjih šol*. (Mojca Vrečko, Ksenija Dormiter Protner, Tanja Slaček, Cvetka Semlak in Ana Krajnc). Arhiv področne skupine in področne razvojne skupine za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih (Tanja Bezić). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
23. -. (1999, 2008). *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
24. -. (2007). *Zakon o gimnazijah*. Ljubljana: Uradni list RS. Dostopno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO450> (28. 5. 2016).
25. -. (2015). *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Uradni list RS. Dostopno na <http://pisrs.si/pis.web/pregledpredpisa?id=zako445> (28. 5. 2016).
26. -. (2013). *Zakon o osnovni šoli*. Ljubljana: Uradni list RS. Dostopno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448> (28. 5. 2016).
27. -. (2006). *Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju*. Ljubljana: Uradni list RS. Dostopno na <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4325> (28. 5. 2016).